

Fareiros de Ons do meu tempo na Illa

Por: Julio Santos Pena

Cando chegamos á Illa naquel outono do 71 sentimos de xeito inmediato un certo rexeitamento por parte de moitas das persoas que nos viron chegar naquel barco de Pancho que ía, naquel domingo de rabioso sol, cargado cos mobles que eran todo o noso capital de recién casados. Naquel barco chegaba tamén ao peirao de Curro un mestre novo ao seu primeiro destino, mozo, inexperto e cargado de ilusións profesionais e sociais, disposto a todo, como correspondía a quen se enfrenta a unha responsabilidade tan importante como a de acercar educación e formación aos rapaces, sabedor da carencia case continuada que a poboación escolar daquel enclave no medio do mar tivera durante os anos anteriores.

Aquela primeira resposta postural de moitos dos que nos viron chegar foi unha negativa sorpresa que nos fixo dubidar de se a decisión de tomar posesión da escola tiña sido acertada.

Pola tarde e gracias a o cura, daquela Don Andrés Nieto, que se atopaba na Illa como cada fin de semana, fomos quen de levar para a casa que ía ser o noso fogar en adiante, toda a moblaxe que quedaran no peirao, e gracias ás mulleres as que o sacerdote lles pedira axuda. Daquela, o cura foi o noso anxo da garda por unhas horas xa que volveu a “terra” na tardiña rematado o seu labor da semana na Illa.

E alí comezou aquel periplo de mil cousas que nos pasaron durante os tres cursos de estancia en Ons. Visto aquel frío recibimento e coas dubidas postas no futuro, iniciamos a tarefa na escola con traballo para organizalo todo. Moitos dos rapaces que se incorporaban á escola facíano por primeira vez e algúns tiñan pouca experiencia porque a súa escolaridade adoecía de intermitente co que non foi doado poñer en marcha aquela “unitaria”, aínda que pronto, gracias á ilusión da maioría dos nenos, quedou normalizada a dinámica escolar.

E foron pasando os días, un par de semanas, sen demasiada relación social mais que baixar ás tabernas de Curro nalgunha ocasión e saudar a quen presentaba un xeito de acercamento. E foi nunha destas cando apareceu o “torreiro”, un home grande de case dous metros de altura que se dirixiu a min cun sorriso por diante.

- *Seica é vostede o mestre novo - saudou afable*
- *Si señor - respondinlle sen saber con quen falaba en realidade*
- *Pois benvido - dixu, e Engadiu - Eu sonche o torreiro que acabo de chegar para facer a quenda.*
- *Encantado - contesteille -*

Don **José Soto**, chamábase aquel home grande fisicamente, e para min grande de valor humano tamén. O seu cometido era na illa manter a luz do faro en perfectas condicións para dirixir aos barcos que navegaban polo entorno cos seus oscilantes escintileos de catro en catro, cuns segundos de intermedio, como facendo unha conversa con capitáns que coñecían aquela linguaxe luminosa á perfección.

Así, Don José, que adoitaba baixar a Curro durante o día, desaparecía á hora do serán consciente da súa obriga de vixiar que aquela intermitente lanterna non alterase o seu cometido na cabeza da torre que semellaba un xigante no cumio da illa, alá polo alto do Cucorno. Moitas veces teño levado aos nenos da escola a visitar aquel faro e alí dentro, nas tripas

do *xigante*, recibían as explicacións do fareiro que tamén nos deixaba subir ata a lanterna con coidadiño e sen tocar en nada do que alá no alto había.

Don José Soto foi para nós de gran axuda naqueles primeiros días da chegada a Ons. Viña pola escola cando baixaba a Curro para saber se nos iamós acomodando á situación

- *Que? Vaste facendo? - preguntábame todos os días na súa cotiá visita*
- *Imos, Don José. Eu estou ao meu e non entendo moi ben o que pasa.*
- *Bueno - dixo un día - O que pasa non; as cousas veñen de atrás pero ti fas moi ben estar ao teu e verás como cambian as cousas. A xente da Illa e boa xente, xa o comprobarás, e nós somos de fóra e hai quen non sabe ser de fóra - sentenciou sen querer explicar máis nada polo que tampouco quixen escudriñar no asunto.*

Soto foi un bo compañeiro naqueles primeiros intres, sempre disposto na axuda e, daquela, comprendín que os “torreiros” en sitios como Ons eran persoas de gran importancia pola súa capacidade de colaboración cos veciños e, como no meu caso, a comprensión de situacións tan especiais como a que estaba vivindo.

Os torreiros daquela, cando o faro era puramente mecánico tiñan que estar de xeito obrigado na Illa pero facían

Ramiro, o peón do Faro, a súa dona Aurita e o seu fillo pequeno Alberto

quendas de quince días. Soto era o “titular” do enclave e cada dúas semanas viñan outros a relevalo mentres el permanecía coa súa familia en Pontevedra por ese tempo. Con moitos deles tiveron moi boa relación aínda que lamento non recordar os seus nomes salvo o de un deles, Don José Alcalá, que era o que máis relevos facía. Viña, como a maioría dos relevantes, do centro da península, algúns do outro extremo de España, e embarcaban no “barco dos faros” que patroneaba o señor Ramiro, un veterano capitán que recollía aos torreiros no porto de Marín naquel barco banco no que tamén levaba os materiais que o faro precisaba para una nova etapa como podería ser o combustible ou calquera outro que precisaran na illa.

Alcalá era un home de considerable idade e moi estrito e ríxido no seu cometido. Sempre vestido de punta en branco tamén buscaba con frecuencia a ocasión de conversar comigo de mil cousas probablemente para espantar o tedio que, seguramente sufría ao carecer de demasiada actividade no faro no que todo estaba ben da man de Soto e, como non, do seu axudante, o mítico Ramiro, que tiña á súa vez como colaboradora a Aurita, a súa dona, que facía moito labor no recinto da torre. Ramiro entendíase mellor con Soto, se cadra porque o contacto profesional entre ambos era moito máis próximo e constante, practicamente familiar. Con Alcalá mantiña unha tensa relación porque o torreiro madrileño tiña marcado de preto en todo momento e controlaba os chiquitos que o axudante bebía durante o día. Co seu falar intermitente, Alcalá afeáballe aquel costume aínda que tampouco era para tanto:

- *Raa-mi-ro, ¡ho-hombre! - adoitaba dicirlle - Paa-re-ce uss-te-ed un o-odre de vino.*

Ramiro sorría sempre cando o seu ocasional xefe insistía en tratar de que non bebera e ría de vez cando contaba aquela manía que o vello fareiro tiña de meterse con el a cotío

Nunha tarde de relevo, estaba Alcalá no peirao disposto a embarcar nunha gamela con Ramiro aos remos para que o levara ao Barco dos Faros que esperaba fondeado poucos metros máis alá. O veterano fareiro puxo un pé na popa da dorna e, incomprensiblemente a barca separouse da escaleira, co que o home foi directo ao mar verticalmente cos pés por diante afundíndose nel e xurdindo de novo en verticalidade contraria, momento en que, os que por alí andaban axudaron a sacalo do mar chorreando a impoluta vestimenta. Foi aquel un momento case tráxico pero, á vez cómico cando o rescate de Alcalá salvouno do perigo

Equipo de fútbol dos veciños de Ons. Á esquerda D. José Soto, o torreiro; e á dereita, D. Andrés, o Cura. No campo das Chans, a carón do Faro.

e, aínda máis, cando xa no bar de Checho apareceu ao pouco tempo vestido cun pixama mentres non lle chegaba a roupa de reposto.

Ramiro non daba contado o conto durante moito tempo e sempre negaba que el, amo dos remos da gamela naquel intre, tivese que ver co “naufraxio” do seu xefe máis incómodo

Lémbrome tamén doutro torreiro que cubriu naqueles anos varias veces a ausencia de Don José. Era outro veterano dos faros, catalán que contaba cunha capacidade cultural considerable, home de conversación fluída e sempre disposto á conversa diante dunha cervexa na taberna. Era un apaixonado dos ourizos do mar e, cando coincidía a seca de marea viva, alá íamos os dous ás pedras de Curro ou á Laxe do Crego onde, lamentablemente agora non é así, había grandes mexillóns, camaróns dabondo e, sobre todo, ourizos. Aquel home levaba consigo unha pequena culler coa que primeiro golpeaba no ourizo para romperlle a espiñosa cacha, e despois, rebandar o seu interior degustando con fruición aquel marisco que ben dicía que non había outro no mundo. Lamento non lembrarme do apelido daquel fareiro ocasional que por nome era Don Antonio.

De calquera maneira, o torreiro de Ons por excelencia no tempo da miña estancia alí era Don José Soto, home respectado pola veciñanza que tiña moitas veces a derradeira palabra para resolver calquera discusión. Con el e con Don Andrés, o cura das fins de semana, aprendín a querer a Illa e á súa xente e tamén a compartir aquel xeito de vivir tan distinto ao de “terra”. Compartimos actividades deportivas como os partidos de fútbol no campo das Chans ou de futbito no patio da escola onde el facía de árbitro ou de xuíz de liña e temos pasado no recinto do faro momentos inesquecibles de entre nós e cos veciños que participaban daqueles seráns.

Os torreiros, decididamente, eran xente exemplar no cumprimento do seu deber, conscientes da importancia do seu labor pero, ao mesmo tempo, membros da veciñanza á que lle prestaron con frecuencia moitos servizos administrativos, sanitarios ou psicolóxicos coa súa presenza e o seu bo facer.

¡Tempos aqueles!